

ihmisoikeusliitto
FÖRBUNDET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Julkaisuseminaari 13.6.2016

Kunniakäsitykset ja väkivalta

Selvitys kunniaan liittyvästä
väkivallasta ja siihen puuttumisesta
Suomessa

Kunniaan liittyvä väkivalta

- Pyrkimyksenä perheen, suvun tai yhteisön kunnian tai maineen palauttaminen
- Tekojen taustalla epäily siitä, että henkilö ei noudata tai aio noudattaa sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä käyttäytymissääntöjä
- Yhteisöllisyys: tekijöitä voi olla useita, väkivaltaa saatetaan pitää yhteisössä oikeutettuna
- Usein ylirajaisuus

Yhteisölliset kunniakäsitykset väkivallan taustalla

- **Kunniakäsitykset** ihmisten käyttäytymistä ohjaavana järjestelmänä, joka muuttuu ja josta neuvotellaan
- Kunniallisuus liitetään erityisesti naisten ja tyttöjen ”siveelliseen” käyttäytymiseen
- **Yhteisön** määrittely ja merkitys ihmisten elämässä vaihtelee: arjessa mukana olevat ihmiset vs. koko etninen ryhmä, myös täysin tuntemattomat

Lähtökohtia

- Miksi ylipäättään puhua kunniansta, eihän väkivallassa ole mitään kunniallista?
  - Kulttuuristamisen ja leimaamisen vaara
- Kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sen erityispiirteistä on silti tärkeätä puhua, jotta ilmiötä voidaan ymmärtää paremmin ja siihen puuttua
- Kyse on yhdestä sukupuolistuneen väkivallan muodosta, joka on läsnä Suomessa ja osa täällä asuvien ihmisten kokemusmaailmaa
- Uhrien avun tarvetta ja oikeutta suojeluun ei voi jättää käsittelemättä leimaamisen pelossa

Kommentteja osallistujilta

Olen iloinen, että ootte tekemässä tätä asiaa [...] On tärkeää tietää enemmän tästä ilmiöstä ja sen eri muodoista.

Mä oon iloinen, että vihdoinkin on aloitettu tutkia tätä asiaa, tää on tosi tosi tärkeä asia. Ihmisten hengestä on kyse, ihmisten tulevaisuudesta, vapaudesta ja ihmisten perusoikeuksista.

SELVITYKSEN AINEISTO

Teemahaastattelut

- **17** haastattelua maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa
  - 15 naista, 2 miestä
  - 21-64-vuotiaita
  - 10 eri synnyinmaata
- **15** haastattelua viranomaisten ja muiden ammattilaisten kanssa
  - 11 yksilöhaastattelua, 4 ryhmähaastattelua
  - Sosiaali- ja terveysala, opetusala, poliisi, ulkoasiainhallinto

Poliisiasiakirja-aineisto

- Poliisihallituksen tietopyyntö poliisilaitoksille: **poliisin tietoon tulleet rikosepäilyt**, joissa on kunniaan liittyvän väkivallan piirteitä, ajalta 1.1.2014-31.8.2015
- **53** tapausta, joista käyty läpi
  - Rikosilmoitukset
  - Esitutkinta-aineistot
  - Syyttäjän päätökset
  - Tuomiot (valikoiduista tapauksista)
- Noin neljäsosassa poliisin ilmoittamista tapauksista ei tunnistettavia kunniaan liittyvän väkivallan piirteitä

Muut aineistot

- **Kysely** opetusalan ammattilaisille
  - Sähköinen kyselylomake valikoituihin oppilaitoksiin noin kymmenessä kunnassa eri puolilla Suomea
  - **103 vastaajaa** yläkouluista, toiselta asteelta ja kotoutumiskoulutuksista
- Hyvien käytäntöjen kartoitus
  - **Pohjoismaiden ja Iso-Britannian kokemukset ja käytännöt** kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumiseksi
  - Raportit, tutkimukset, nettisivut, tapaamiset

KENEEN KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA KOHDISTUU?

- Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy laajalla maantieteellisellä alueella esimerkiksi Etelä-Aasiassa, Lähi-idässä ja myös Euroopassa
- Koskettaa eri taustoista ja uskontokunnista tulevia ihmisiä, ei palaudu mihinkään tiettyyn ”kulttuuriin”

- Kohdistuu varsinkin **tyttöihin ja nuoriin naisiin**, mutta myös naimisissa oleviin ja eronneisiin naisiin
- Koskettaa myös **poikia ja miehiä** niin uhreina kun tekijöiksi painostettuina
- Sen lisäksi erityisen alttiita ryhmiä **seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin** kuuluvat sekä **vammaiset ihmiset**

KUNNIAAN LIITTYVÄN VÄKIVALLAN MUOTOJA

Henkinen väkivalta

- Sosiaalisten suhteiden ja liikkumisen rajoittaminen
- Kotiin eristäminen
- Juorujen ja huhujen levittäminen
- Jatkuva valvonta
- Painostaminen
- Uhkailu esim. fyysisellä väkivallalla tai perheenjäsenen itsemurhalla

Fyysinen väkivalta

- Aineistossa fyysinen väkivalta oli mm. lyömistä, hakkaamista, potkimista, omaisuuden tuhoamista
- Fyysinen väkivalta kunnian palauttamisen keinona
- Näkyvää yhteisössä, näkymätöntä viranomaisille

Kunniamurhat

- Kunniamurha äärimmäisenä yhteisöllisen kunnian palauttamisen keinona
- Suomessa ei ole tapahtunut **tunnistettuja** kunniamurhia (vrt. Ruotsin noin **5/v**, Iso-Britannia noin **12/v**)
- Poliisiasiakirja-aineistossa yksi kunniamurhan suunnittelu ja yksi murha, jossa kunniaan liittyvän väkivallan piirteitä

Taloudellinen väkivalta

- Rahankäytön kontrollointi
- Opiskelun, työssäkäynnin ja asioinnin estäminen
- Myös myötäjäis- ja avioliittomaksukäytäntöihin voi kietoutua kunniaan liittyvää väkivaltaa – tästä tarvittaisiin lisää tietoa ja ymmärrystä

Avioliittoon pakottaminen

- Avioliittoon pakottamista ja pakkoavioliittoja esiintyy Suomessa
- Sekä viralliset että epäviralliset, esim. uskonnolliset avioliitot
- Tapaukset useimmiten ylirajaisia, liitot solmitaan Suomen rajojen ulkopuolella
- Nykylainsäädännöllä ei pystytä puuttumaan tehokkaasti

KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA JA VIRANOMAISTYÖ

Tunnistamisessa puutteita

- Kunniaan liittyvää väkivaltaa **ei tunnisteta** riittävän hyvin **eikä** siihen **uskalleta puuttua**
- Hyväkin osaamista on, mutta se on pisteittäistä ja uhrin saama apu vaihtelee
- Toisaalta kunniaan liittyvää väkivaltaa nähdään sielläkin missä sitä ei ole: **kulttuuristavat tulkinnat**
- Viranomaiset tarvitsevat **lisää tietoa** kunniaan liittyvän väkivallan erityispiirteistä sekä **ohjeita ja tukea** ilmiöön puuttumiseen

Puuttumista tehostettava

- Viranomaisille on tarjottava lisää **koulutusta** kunniakäsityksistä ja niihin liittyvästä väkivallasta
- Eri alojen ammattilaisille on kehitettävä **toimintaohjeita ja konsultaatiomalleja**
- Tärkeää myös moniammatillisen **viranomaisyhteistyön** käytäntöjen kehittäminen ja tiedonkulun parantaminen

Tunnistamisen ja puuttumisen kriittisiä kohtia

- **Maahantulo** on liittyvä viranomaistyö: turvapaikkapuhuttelut, vastaanottokeskukset
- **Kotoutumispalvelut**: tietoa ihmisoikeuksista, lainsäädännöstä ja palveluista, huomio myös palveluista sivuun jääviin ryhmiin
- **Koulut ja terveydenhuolto**: varhainen puuttuminen, eteenpäin ohjaaminen

Tunnistamisen ja puuttumisen kriittisiä kohtia

- **Lastensuojelu:** nopea reagointi vakavissa tapauksissa
- **Rikostutkinta:** huomio kunniamotiivin tunnistamiseen, käytännön työvälineiden tarjoaminen siihen
- **Ulkoasiainhallinto:** toimintamalli viranomaisyhteistyöhön tilanteissa, joissa nuori oleskelee jo ulkomailla

Suosituksia lainsäädännön kehittämiseksi

- Rikoslainsäädännön kehittäminen huomioimaan paremmin rikosten yhteisöllinen luonne
- Avioliittoon pakottaminen kriminalisoitava erillisenä rikosnimikkeenä
- Lisäksi arvioitava mahdollisuudet avioeron nopeuttamiseen pakkoavioliittotapauksissa ja lyhytkestoisten pakkoavioliittojen mitätöintiin ja niiden oikeusvaikutukset

Yhteenveto

- Kunniaan liittyvä väkivalta on Suomessa olemassa oleva ilmiö
- Valtion on otettava vastuu uhrien suojelusta
- Viranomaiset tarvitsevat lisää osaamista ilmiön erityispiirteistä puuttumisen tueksi – tämä on avain myös kulttuuristavien tulkintojen välttämiseen
- Myös maahanmuuttajayhteisöihin kuuluvat ihmiset vastustavat kunniaan liittyvää väkivaltaa ja toimivat aktiivisesti sitä vastaan

ihmisoikeusliitto

FÖRBUNDET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Kotisivut: ihmisoikeusliitto.fi

Facebook: Ihmisoikeusliitto

Twitter: @ihmisoikeus

Instagram: @Ihmisoikeusliitto

Toimisto: Simonkatu 8 A, 6. krs
00100, HKI